

Rozmíst'ování a přemíst'ování míst velení

Plukovník Milan Sládeček, DrSc.

Cílem této práce je shrnout požadavky a normy na rozmíst'ování a přemíst'ování míst velení, objasnit v čem a jak dalece jsou opodstatněny, jaké jsou pro jejich splnění možnosti a navrhnout přijatelné řešení. V závěru pak analyzovat směry dalšího rozvoje způsobů rozmíst'ování a přemíst'ování míst velení.

Požadavky a normy na rozmíst'ování a přemíst'ování míst velení

Tyto požadavky jsou velmi různorodé. Záleží na požadovaných hlediscích. Příklady jsem vybral z různých rozborů cvičení (od r. 1961), z článků v odborném vojenském tisku a z velitelských školení čelných funkcí naší armády:

- místa velení přiblížit co nejvíce vojskům;

- velitelská stanoviště (dále VS) vyšších štábů nepřemísťovat v době, kdy se přemísťuje většina velitelských stanovišť podřízených štábů;

- VS vyšších štábů přemísťovat jen tehdy, kdy na novém místě je zabezpečeno základní spojení nebo toto bude do příchodu štábu organizováno;

- nezdržovat místa velení delší dobu na jednom místě, takto znesnadnit nepřátelskému průzkumu jeho odhalení a možnost napadení (zničení);

- rozmísťovat místa velení na velkých plochách; jednotlivé skupiny (oddělení) rozmístit od sebe na takové vzdálenosti, aby jedním jaderným úderem střední ráže nebyly zničeny najednou;

- místa velení rozmísťovat — podle některých názorů v lesích, podle jiných v osadách;

- místa velení daného stupně organizace a technicky vybavit a uspořádat tak, aby při vyřazení jednoho z nich mohlo převzít velení druhé;

- štáby rozmísťovat (jednotlivé názory) ve štábních autobusech, obrněných transportérech, v případě potřeby i ve vrtulnících;

- místa velení — štábní pracoviště — nechát „na zemi“ nebo zakopávat (část nebo všechna);

- přemísťování míst velení podřízených stupňů organizovat centrálně vyš-

ším štábem nebo ponechat na vůli podřízených podle jejich konkrétní potřeby (tzn. ovlivňovat nebo neovlivňovat přemísťování VS podřízených);

- nepřetržitost velení zabezpečit buď přenášením velení za přemístění např. z VS na PVS nebo dělit štáby, zejména vyšších stupňů dočasně nebo trvale na jednotlivá položení;

- PVS organizovat buď trvale nebo jen dočasně, podle potřeby jednotlivých bojových (operačních) epizod;

- týlové velitelské stanoviště zřizovat podle některých názorů v prostoru koncentrace týlových útvarů (jednotek) a zařízení, podle jiných v blízkosti VS (za ním, stranou od něho);

- rozmístění a režim vyzařujících radiotechnických prostředků, uspořádat tak, aby jejich provoz neprozrazoval rozmístění VS (PVS, TVS);

- hlavní místo velení je velitelské stanoviště;

- hlavní místo velení je to, kde se právě nachází velitel atd.

Nepřetržitost velení v průběhu boje a operace ovlivňuje (kromě jiného) jak počet přemístění míst velení za určité časové období, tak i velikost plochy, na které je místo velení rozvinuto.

V mírových podmínkách se však do požadavků a názorů o rozmíst'ování a přemíst'ování míst velení přenášejí a míší vlivy ze cvičení, které jsou velmi tendenční. Napomáhají tomu i způsoby řízení cvičení. Nejsou ojedinělé názory, zejména u vyšších štábů, podle kterých stačí zabezpečit spojení jen veliteli nebo náčelníku štábu (telefonní). To, že je potřebují především „operátoři“, náčelníci druhů vojsk a služeb, kteří prakticky

připravují podklady pro rozhodnutí a kteří rozhodnutí po odbornosti realizují — na to se často ohled nebere.

Vyplyvá z toho skutečnosti, že většina velitelů (náčelníků štábů) má zpravidla nejvyšší vojenské vzdělání a je schopna na základě nabytých znalostí řešit — na mapě — celou řadu i speciálních problémů bez využití odborných funkcionářů štábu — náčelníků druhů vojsk, zástupce pro věci technické, zástupce pro věci týlové apod. To proto, že se „ctí“ pouze operačně taktické normy, že neprobíhá praktické zásobování municí, pohonnými hmotami a jiným materiálem, není plně rozsah vyprošťování, evakuace a oprav techniky, že se prakticky nerealizují rozkazy a nařízení téměř ve všech oblastech zabezpečení. Transporty „jedou“ 30–40 km/hodovou rychlostí, cesty jsou volné, rozrušené se objedou, mosty se vždy a v potřebném počtu a v normách postaví, vojska jsou téměř „nesmrtelná“, následky jaderných úderů nepříteli jsou minimální, nepřítel neuspěl, nestačil atd.

Není ojedinělým zjevem, že se z takto zkrácených „zkušeností“ velitelsko-štábních cvičení formulují nesprávné závěry a požadavky na rozmístování a přemísťování míst velení.

Jindy snaha po mobilnosti míst velení má za následek, že se zejména štáby svazků zdržují v průběhu boje pouze v pochodovém proudu, který se na určitou dobu zastaví na komunikaci k předání zprávy. Cvičí-li štáb armády a „zkrácené“ štáby divizí jako koncové štáby, pak stačí upravit pro odeslání zprávy (zakódovat, zašifrovat) nahranou situaci od rozhodčích u divize k určitému termínu a může se štáb opět přemísťovat dál. Vnitřní součinnost štábu se omezí pouze na osobní styk, odborní funkcionáři se „srotí“ kolem štábního autobusu náčelníka štábu, zakreslí si novou situaci, nadiktují podklady a pro danou situaci je vše potřebné hotovo.

Nechci bagatelizovat, není to všeobec-

ný zjev, horší však je, že se na základě výše uvedených zkušeností dělají závěry, které se zevšeobecnují.

Při posuzování možnosti počtu přemístění za den se uvádí příklad z velitelsko-štábního cvičení z roku 1962, kdy se VS jednoho svazku přemístilo 7krát. Rozehraná rychlost postupu vojsk při tom na daném směru dosahovala 100 km/den. Vezmeme-li průměr — jednotlivé skoky při přemístění VS dosahovaly vzdálenosti 14 km.

Uvedených sedm přemístění se uskutečnilo v době od 04.00 hod. do 22.00 hod. Přesná data, kolik času bylo věnováno na přesun, kolik k rozvinutí pojítek, kolik k práci štábu na místě, se nezachovala. Můžeme si však dedukovat a rekonstruovat takticko-technické normy.

Předpokládáme, že VS se přesunovalo rychlostí 20 km/hod. — na vzdálenost 100 km to znamená 3 hodiny. Divize má pro spojení s armádou výkonnou rádiovou dálhopisnou stanicí; k plnému rozvinutí potřebuje podle norem (plně rozvinutý anténní systém) 30 minut, na svinutí 20 minut — při sedminásobném přemístění je to 6 hodin. Na jedno zastavení zbylo štábu na práci zhruba 80 minut. Za tu dobu štáb navázal spojení se všemi podřízenými, získal od nich hlášení o situaci, včetně radiální situace, vše vyhodnotil, vydal upřesňující rozkazy, směrnice, podal hlášení nadřízenému, navázal součinnost, stačil přijmout rozkazy a pokyny štábu armády, informoval svůj týl atd. Předpokládáme, že pro navázání spojení v rádiové síti štábu divize s pluky bylo třeba pro každý 1 minutu, předání zprávy 3 minuty a spojení se štábem armády 5 minut (celkem 17 minut), stejná doba pro vydání rozkazů, směrnice podřízeným a příjem doplňujících rozkazů od štábu armády, kódování, odkódování... atd. Tato schematická rekonstrukce — činí spíše dojem scénáře instrukčního filmu o činnosti štábu, než reálnou skutečnost.

Rozmístění míst velení

K odpovědné analýze je nutné zhodnotit platné normy, požadavky a obsah pojmů k jednotlivým místům velení.

Divize — armáda — front za útoku zřizuje VS, PVS a TVS a v obraně VS, ZVS a TVS.

Vojska PVOS zřizují VS a ZVS; kromě toho vojska PVOS a letectva organizují naváděcí stanoviště, určená k zabezpečení

velení stíhacích letounů a jejich navádění na vzdušné cíle.

Velení týlu u svazků a útvarů vojska PVOS a frontového letectva se uskutečňuje z VS.

Armáda a front si může ve výjimečných případech (na odlehlejších směrech) vytvořit pomocné velitelské stanoviště (Pom VS); zpravidla tehdy, je-li velení VS zti-

ženo. Činnost Pom VS řídí zástupce velitele nebo určený funkcionář. Od roku 1956 se v naší armádě organizovalo jen ve dvou případech — (v obou případech na stupni armáda) pro zabezpečení velení na samostatném směru. V obou případech byla jeho organizace velmi problematická, nevycházela z rozhodnutí velitelů armád, ale z nátlaku rozhodčí služby (ŘC) a také nepřinesla žádoucího efektu. Byla dotována jen minimálním počtem pojítek na úkor spojení na hlavním směru, štáb byl složen z minimálního počtu lidí a hrál víceméně úlohu prostředníka pro předávání a příjem zpráv.

U frontového letectva, ve zvláště složitých podmínkách jsou pro navedení letounů organizována pomocná navigační stanoviště.

Na rozmístění míst velení a určení jejich úloh se v současné době ustálila kritéria.

Místa velení rozmísťujeme a budujeme v prostorech odkud můžeme nejlépe zabezpečit velení, utajení (se zřetelem na možnosti spojení), maskování, ochranu; mají mít možnost napojení na výhodnou komunikační síť a být mimo dosah klasického dělostřelectva. Prostor rozmístění musí umožnit osobní styk uvnitř míst velení, výhodné podmínky pro práci i odpočinek. Rozmísťují se na ploše, která zabezpečuje rozptýlení oddělení (skupin) a zejména se vybudují. Při volbě míst se přihlíží k ochranným vlastnostem terénu a k možnostem využití místních pojítek.

Vzájemná vzdálenost míst velení daného stupně musí být taková, aby bylo vyloučeno jejich současné vyřazení jediným jaderným výbuchem střední ráže.

Krátká charakteristika úlohy jednotlivých míst velení:

Velitelské stanoviště je hlavním místem velení. Musí zabezpečit pevné a nepřetržitě velení a spojení všem prvkům operační (bojové) sestavy a nepřetržitě spojení s nadřazeným štábem a se sousedy.

Rozmísťuje se na takovém směru a v takové vzdálenosti od prvního sledu, odkud je zabezpečeno nepřetržitě velení vojskům.

Na něm se umísťuje většina štábu, s výjimkou štábu týlu, technických složek a těch oddělení a skupin štábu, které vzhledem k obsahu práce a vlivu na přímé řízení bojové činnosti vojsk, je výhodnější umístit na TVS. [Jde o velitele, náčelníka štábu, operační, zpravodajské orgány, operační složky druhů vojsk,

část šifrových orgánů, operační skupina týlu, zástupce velitele pro technické věci a představitele spolupůsobících a podpůrných vojsk].

Na VS nebo opodál (na vzdálenost, která dezorientuje jeho identifikaci) jsou soustředěna nejvýkonnější radiotechnická pojítka, zabezpečující spojení s nadřazeným, podřízenými, sousedy a mezi ostatními místy velení daného stupně.

Předsunuté velitelské stanoviště se zřizuje pro velení svazům (svazkům) prvního sledu na rozhodujícím směru činnosti vojsk tak, aby velitel byl blíže vojskům a mohl rychle a bezpečně ovlivňovat vývoj boje na daném směru a rychleji překonat vzdálenost k uskutečnění osobního styku s podřízenými veliteli.

Jde zejména o epizody, kdy velení na daném směru je z VS ztíženo. Jeho význam vystupuje do popředí při řízení vojsk v době přemísťování VS do nového prostoru nebo při vyřazení VS.

PVS musí být v každém případě malé (co do počtu osob i prostředků) a vysoce pohyblivé. Na něm jsou soustředěna pojítka pro spojení především s podřízenými a s VS.

Týlové velitelské stanoviště je určeno k řízení týlu. Kromě štábu týlu a oddělení (skupin) týlu se na něm umísťují funkcionáři technických složek druhů vojsk a ty části štábu, které nejsou začleněny do VS. Jde o zástupce velitele pro týl s podřízenými službami, zástupce velitele pro technické věci s podřízenými technickými složkami, technické a zásobovací složky druhů vojsk, příslušníky politického oddělení (správy, skupiny), zdravotnické služby a u vyšších štábů kádrové, doplňovací, finanční orgány, plní poštu a oddělení státní banky.

Organizuje se na takovém místě a přemísťuje se na takovém směru, aby bylo zabezpečeno velení a spojení týlovým útvarům (jednotkám) a zařízením a spojení s VS.

TVS musí být schopno dočasně převzít velení v případě vyřazení VS a PVS.

Záložní velitelské stanoviště se zřizuje v obraně a rozmísťuje se současně s VS. Je určeno k okamžitému převzetí velení vojskům v případě vyřazení VS.

Na ZVS se rozmísťuje zpravidla zástupce velitele s nezbytným počtem důstojníků štábu, druhů vojsk a služeb.

Předpokladem správné činnosti ZVS je trvalá znalost situace o činnosti vlastních vojsk a informovanost o všech roz-

kazech a nařízeních, vydaným vojskům z VS.

Rádiové prostředky, určené k zabezpečení spojení ZVS s vojsky, jsou do doby převzetí velení vojskům na příjmu.

Umístění ZVS je ovlivněno několika faktory — předpokládaným manévrem bránících se vojsk, možností terénu a spojení. Předpokládá-li se v průběhu obranného manévru přemístění VS, musí být ZVS rozmístěno tak, aby po dobu přemístění VS bylo schopno zabezpečit velení vojskům.

V některých případech jako ZVS může být určeno i VS jednoho z podřízených svazků (útvárů).

Střední (kalkulační) operačně taktická data rozmístění VS od předního okraje:

- divize — 10—12 km,
- armády — 20—30 km,
- frontu — 40—70 km.

VS pluku (praporu) rozmísťujeme bezprostředně za prapory (rotami) prvního sledu.

Rozmezí vzdálenosti v km je jen orientační. V závislosti na úkolu, bojové (operační) sestavě, terénu a spojení, může být vzdálenost od pomyslného předního okraje menší nebo větší. Není podstatné zda bude VS divize vzdáleno 8 nebo 15 km, protože s vyražením k útoku uvedené vzdálenosti již nemohou platit.

Předsunuté velitelské stanoviště divize — 3—5 km, armády — 10—15 km a frontu — 20—35 km.

Určitým kritériem pro určení vzdálenosti PVS od předního okraje (chceme přiblížit velení co nejbližší vojskům na rozhodující směr činnosti, kdy velení je na daném směru z VS ztíženo nebo k zabezpečení bezprostředního vlivu velitele a k realizaci možnosti navázat co nejrychlejší osobní styk) je vzdálenost shodná nebo poněkud větší jako VS podřízených od předního okraje.

Týlové velitelské stanoviště divize — do 20 km, armády — 40—50 km a frontu do 100 km.

V obraně se místa velení (VS a TVS) rozmísťují přibližně na stejnou vzdálenost jako za útoku nebo větší, v závislosti na konkrétní situaci, úkolu, sestavě, terénu, předpokládaném směru rozhodující činnosti nepřítelů a manévru vlastních vojsk (směrech protidúru, protiútku).

Záložní velitelské stanoviště se rozmísťuje stranou od VS na bezpečnou vzdálenost tak, aby nemohlo být vyřazeno jedním nepřátelským jaderným úderem

střední ráže současně s VS, tj. nejméně 5 km. Jeho rozmístění je též ovlivněno úkolem, předpokládaným manévrem, sestavou, terénem a možnostmi spojení.

Tolik k rozmístění míst velení od předního okraje.

Značná rozdílnost názorů je na rozdělení míst velení co do plochy, kterou mají zaujímat. Názory se opírají o různost požadavků, které jsou kladeny jako nejdůležitější na první místo a v neposlední řadě pak o názory — co vše je možno do „sestavy“ místa velení zahrnout — jako zabezpečovací jednotky, rádiová vysílací střediska, přistávací plochu pro vrtulníky, podací stanice atd.

Převládá-li požadavek co nejrychlejšího zaujetí místa velení a jeho rozvinutí po spojovací stránce a snaha zabezpečit rychlou, trvalou a bezprostřední součinnost uvnitř štábu, pak zaujatá plocha musí být zákonitě malá.

Bereme-li za základ požadavek, aby jedním jaderným úderem nepřítel nebyl najednou vyřazen z činnosti celý štáb (myšleno VS nebo TVS armády, frontu), pak zaujatá plocha musí být značná. Při realizaci takového požadavku ustupuje do pozadí možnost rychlého rozvinutí spojení na místě velení rychlé zaujetí místa velení štábem, trvalé a bezprostřední vnitřní součinnost štábu.

Nepočítáme-li do sestavy míst velení rádiová vysílací střediska, tábory zabezpečovacích jednotek, přistávací plochu vrtulníků a vezmeme-li za základ praxi ze cvičení počínaje rokem 1961, pak jako dosažitelnou normu v závislosti na prostředcích, které v současné době máme, můžeme považovat tyto údaje:

VS divize 700×700 m, armády 2×2 km, frontu 5—6×5—6 km;

PVS divize 200×200 m, armády 500×500 m a frontu 1×1 km;

TVS divize 500×500 m, armády 1×1 km a frontu 3×3 km.

Tyto vzdálenosti jsou limitovány kvalitou a počtem použitých kabelů uvnitř spojovacího rozvodu; na větší vzdálenost než 1500 m nelze použít vícežilového kabelu, aniž by se podstatně snížila kvalita spojení (útlum). Čím větší vzdálenost, tím je třeba více kabelu, aut a staveček. Na větší vzdálenosti je nutné použít kvalitních dálkových kabelů s malou kapacitou a tím jeho spotřeba značně narůstá. Používaný vícežilový kabel má maximální kapacitou 10 párů, na větší vzdálenost používáme kabelu typu PK-1 (jednožilový), NK = 2 páry, s využitím trans-

látoru = 3 relace, HAD = 3 páry, s využitím translátorů celkem 8 relací.

Tyto vzdálenosti jsou ovlivňovány i způsoby rozmístování štábu. K snadnějšímu zabezpečení součinnosti uvnitř štábu se rozmísťují zpravidla do tří skupin ve tvaru trojúhelníka. Za střed místa velení nepočítáme stanoviště velitele, NS, ani telefonní přepojovač, ale soupravu ústředního rozvodu (SUR — zvláštní souprava, kde se propojují jednotlivé páry vodičů vnitřního rozvodu a odkud se rozbíhají k jednotlivým svorkovnicím nebo přímo k účastníkům). Maximální vzdálenost od soupravy vnitřního rozvodu k jednotlivým skupinám u armády je 1 km a u frontu 5 km. Kdyby se skupiny rozmísťovaly přímočaře, bylo by možno u frontu dosáhnout i za stávajících podmínek a možností rozmístění štábu na ploše 10×5 km. Jak by to vypadalo s vnitřní součinností, to je už jiný problém.

Důležitá je doba rozvinutí spojení na místech velení.

V prostorech, které se zaujímají po vyhlášení bojové pohotovosti, kde každý přesně zná, kde je co rozmístěno, kam má stavět vedení a koho propojit, dosahujeme těchto časů při plném rozvinutí spojovacích uzlů:

VS divize	40 minut,
VS armády	2—2,5 hodiny,
VS frontu	4 hodiny.

V neznámém prostoru, který nutno předem rekognoskovat, jednotlivým prvkům spojovacího uzlu a pracovním skupinám vydávat rozkazy, dosahujeme těchto časových norem výstavby včetně „oživení“ přenosových cest a spojovacích prostředků spojovacího uzlu:

VS divize	do 1 hod.,
VS armády	do 4 hod.,
VS frontu	do 6 hod.

V našem odborném tisku a přednáškách jsou uváděny vlastní i převzaté názory, které jsou mnohem náročnější než uvedené čísla. Např. Vojenská mysl (VM) č. 6/1962: PVS frontu 6 km², VS frontu 100—150 km², TVS frontu 12—30 km²; VM 4/1963: TVS frontu 100—150 km², VM 1/1962: VS frontu 100 km², PVS frontu 4—6 km², TVS frontu 100 km², VS armády 20 km², PVS armády 2—3 km², VS a TVS divize 4—5 km², PVS divize 1 km²; VM 1/1965: VS frontu 8—12×8—12 km (64—144 km²), VS armády 4—5×4—5 km (16—25 km²).

Rozmístění jednotlivých oddělení (skupin) štábu na větší vzdálenosti se zdů-

vodňuje vzhledem k předpokládané ráži použitelného jaderného úderu na místo velení ničivými účinky a závaly, které způsobí. Uvádějí se údaje, kdy při použití jaderné nálože o ekvivalentu 50 kt budou v lese závaly do 3200 m, u nálože síly 100 kt do 4000 m; živá síla bude u 50 kt nálože zničena do vzdálenosti 2000 m, u nálože 100 kt do vzdálenosti 2500 m.

Ponechme stranou do jaké míry jsou jednotlivé předpoklady a údaje oprávněné; velmi záleží na požadavcích, jejichž uplatnění převládá a jaké předpoklady se pro rozmístění míst velení vezmou za základ. Zcela jinak by to vypadalo za předpokladu jaderné nálože 20 kt nebo 500 kt apod. Vážnou roli zde hraje i psychologický moment a obavy z následků radiace. Lze zcela oprávněně předpokládat, že úder na kteroukoli skupinu (oddělení) jednoho místa velení by znamenal rychlé přemístění celého štábu a tím i ve svých důsledcích ztrátu velení a spojení. Zkušenosti z velké vlastenecké války na mnoha příkladech svědčí, že i náhodný dělostřelecký přepad na místo velení vyvolal jeho přemístění.

Předpokládáme-li rozmístit VS armády na 20 km² a VS frontu na 150 km², pak to nutně vyvolá téměř 5krát zvětší počty kabelových prostředků a obsluh každého položení spojovacího uzlu VS.

Co se týká vnitřního spojovacího rozvodu, je propočten pětinašobného zvýšení kabelových prostředků ve srovnání s dnešním stavem rozmístování VS (6×6 km — 36 km²) pouze mechanický. Ve skutečnosti to bude mnohonásobně více, především z důvodů, že bude nutno vícežilový kabel pro jeho velký útlum nahradit dálkovým kabelem o menší kapacitě. Požadovanou kapacitu spojů pak nahradit buď větším počtem kabelu (tím i vozidel a obsluhy) nebo používat velmi drahé, technicky náročné vysokofrekvenční soubory nosné telefonie nebo tónové telegrafie.

Za nezbytnou součást míst velení počítáme i zabezpečovací, provozní a spojovací jednotky, tvořící jak obsluhu, tak i ochranu míst velení. Tyto se rozmísťují na vzdálenost, která umožňuje praktickou realizaci obsluhy a ochrany VS.

Na stupni armáda se spojovací jednotky obsluhy VS rozmísťují na vzdálenost do 1—2 km, na stupni frontu do 3—5 km. Zaujeté prostory spojovacími jednotkami jsou značně velké. Svědčí o tom počty vozidel, které jsou na jednom položení VS soustředěny. Na stupni armáda to je

okolo 80—100 vozidel (záložní prostředky, dílny, kuchyně apod.), na stupni frontu do 250 vozidel. K tomu připočítáme prostředky provozních jednotek (zabezpečovací, strážních, ženijních, PVO apod.).*)

Mimo rámec VS počítáme rádiová vysílací střediska a letiště spojovacích letečtů a vrtulníků.

Počty radiových vysílacích stanic na jednotlivých místech velení jsou srovnatelně velké, i když svou kapacitou nestačí pokrýt veškeré požadavky velení, zejména radiofonický provoz, který by zejména u vyšších štábů (armáda, front) překlenul vzdálenosti k VS podřízených a k nadřízenému štábu.

Provoz radiových a směrových pojítek nelze utajit. Veškeré zdroje elektromagnetického vyzařování jsou odposlouchatelné a značnou jejich část je možné s dostatečnou topografickou přesností zaměřit. Velmi obtížné je zaměření vysílačů, pracujících s troposférickým rozptylem a vyzařujících energii koncentrovanou do úzkých a směrovaných „paprsků“ (radio-reléové spojení).

Z těchto důvodů je radiogoniometrické zaměřování zdrojů elektromagnetické energie jedním z nejučinnějších a nejrychlejších prostředků zjišťování míst velení. Pracují s velkým efektem a jsou v porovnání s ostatními průzkumnými prostředky neekonomičtější.

Vzhledem k uvedeným možnostem rádiového zaměřování je plně oprávněný požadavek vzdalovat rádiová vysílací střediska (rádiové stanice) mimo VS a to na takovou vzdálenost, aby jejich zaměřením byla co nejvíce ztížena identifikace místa velení i stupně velení.

Podle praktických zkušeností je odhalení míst velení na základě údajů rádiového zaměřování závislé na počtu zjištěných vysílačů v daném prostoru, konfiguraci terénu a dedukci zpráv a provozu vyplývajících z vysílání, zapojení vysílačů v radiových sítích a směrech. Tato dedukce je velmi obtížná, zdlouhavá a vyžaduje značné zkušenosti vyhodnocovatelů tak, aby byla jistota, že nejde o rádiové maskování a mohlo být s jistotou určeno místo vlastního štábu, které vysílače obsahuje.

*) Poznámka. U armádního spojovacího pluku a praporu dálkových spojů se jedná asi o 40 aut provozních (speciálních), okolo 30 aut tylových, technických, nákladních (např. od kabelových souprav), do 10 směrových stanic (každá o dvou vozidlech) atd.

V členitém terénu, kde je mnoho příležitostí pro rozmístění míst velení a při vhodném rozmístění radiových středisek, včetně úpravy provozu radiových stanic (tzn. omezení vysílání na nejnútnejší dobu a jeho úplný zákaz, je-li zabezpečeno spojení jinými prostředky, za útoku např. radioreléovými stanicemi), je určen přesné dislokace místa velení obtížné již při vzdálenosti vysílacího střediska od místa velení 6 km (tato vzdálenost představuje pečlivou dedukci plochy přibližně 250 až 300 km²) a je téměř znemožněno při vzdálenosti 10 km od VS.

Rozmístování vysílacích středisek mimo VS je podmíněno především technickými možnostmi dálkového ovládání radiových vysílačů. Vyřešit dálkové ovládání radiových vysílačů v polních podmínkách je poměrně složitý technicko-provozní problém. V podstatě lze dálkové ovládání uskutečnit dvěma způsoby:

— „drátové“ — pomocí metalických vedení kabelem a

— „bezdrátové“ — pomocí radioreléových nebo VKV radiových stanic.

V obou případech se ovládají buď jednotlivé vysílače nebo celé skupiny vysílačů. Obou způsobů se u nás v praxi využívá. Oba případy mají své výhody i nevýhody.

Výhodou „drátového“ způsobu dálkového ovládání je především jeho nerušený provoz, ať už jako přímý následek atmosférických nebo jiných technických poruch, vzájemným nebo záměrným rušením radioelektrických zařízení. Nevýhodou je prakticky dlouhá doba výstavby ovládacích vedení, značná spotřeba materiálu, bezpodmínečná a přesná znalost rozmístění vysílačů.

Výhodou „bezdrátového“ způsobu dálkového ovládání je především rychlost ve zřizování dálkového ovládání, menší závislost na přesném rozmístění vysílačů (s výjimkou ovládání pomocí radioreléových stanic, vhodných zejména pro skupinové ovládání, kde navíc přistupuje nutnost geometrické viditelnosti) co do vzdálenosti dané bezpečnosti donosu radiových a radioreléových stanic. Nevýhodou je možnost vzájemného nebo záměrného rušení ovládacích přenosových cest a u automatického ovládání (každý vysílač je ovládán zvláštní rádiovou ovládací přenosovou cestou) značná spotřeba kmitů.

Výhodou skupinového ovládání radiových vysílačů je koncentrace ovládacích zařízení na jednom místě, racionální vy-

užití přenosové cesty, zmenšení počtu obsluh, zjednodušení elektrického napájení (jeden společný energetický zdroj), výhodnější kontrola apod. Nevýhodou je možnost ztráty spojení současně celé skupiny vysílačů následkem technické poruchy na základní přenosové cestě a tím i možnost ztráty velení celé řadě prvků operační (bojové) sestavy.

V každém případě znamená dálkové ovládání podstatně zvýšené nároky na techniku, kabel, počet obsluhy a tím i dalších vozidel.

Počty rádiových vysílačů obsluhujících jen hlavní místo velení armády, to je VS, dokumentuje tento výčet rádiových sítí a rádiových směrů:

- rádiová síť (r/síť) velení frontu,
- radiodálnopisný směr (rdps/směr) štábu frontu,
- r/síť součinnosti frontu,
- r/směr se sousedem,
- r/síť velení armády (s divizemi),
- r/síť štábu armády (s divizemi),
- rdps/směr štábu armády (s divizemi) — podle počtu divizí,
- r/síť průzkumu armády,
- r/síť ženíjního zabezpečení,
- r/síť chemického zabezpečení,
- r/směr s taktickým výsadem,
- r/síť meteoinformací,
- r/síť radiační informace,
- r/síť NRVD armády,
- r/síť s topogeodetickým odřadem,
- r/směr řízení palby (s arb),
- r/síť velení PVO frontu,
- r/síť velení PVO armády,
- r/síť hlášení PVO armády,
- r/síť řízení radiotechnických hlásek armády,
- r/síť výstrahy armády.

Uvedl jsem jen hlavní rádiové sítě a směry, některé jsou z provozně kapacitních důvodů zdvojeny, jiné dublovány VKV rádiovými vysílači. Ve výčtu je uvedeno (při 5 svazcích v armádě) 25 vysílačů. Kdyby se všechny rozmístily na vzdálenost 6 km od spojovacího uzlu, bylo by zapotřebí minimálně 300 km kabelu PK-1 nebo 7 souprav těžkého kabelu typu NK-12, což představuje 14 třítunových vozidel a 70 mužů obsluhy nad stávající počty spojů na jedno položení VS, celkem tedy o 28 třítunových vozidel a 140 mužů obsluhy. U skupinového ovládání — jedno vysílací středisko na 6 vysílačů — to představuje 2 speciální vozidla a 12 mužů obsluhy. Na 4 vysílací střediska 8 vozidel a 46 mužů obsluhy. Je zde značná ekonomie osob a hlavně

času nutného pro zřízení dálkového ovládání. Takto lze rovněž podstatně zvýšit účinnost technické a provozní kontroly.

Je však výhodné i autonomní rádiové ovládání jednotlivých vysílačů zabezpečujících nejdůležitější směry — s frontem a s divizemi — z jednoduchého důvodu — vznikne-li technická porucha, ztratí se např. dočasně spojení jen s jednou divizí.

Na stupni front počítáme s trojnásobnými „náklady“ v dálkovém ovládání pomocí kabelu. U bezdrátového skupinového ovládání se počty techniky a osob zvýší vzhledem k potřebám u armády asi o 25 %.

Bezdrátové skupinové ovládání se u nás i v jiných moderních armádách praktikuje pouze několik let, má své „dětské nemoci“ a speciálních ovládacích souprav je citelný nedostatek. Přitom počty techniky a obsluh pro „drátové“ ovládání rovněž nelze zvyšovat.

Bohužel nedostatečné možnosti plné realizace dálkového ovládání (bez ohledu jakým způsobem) způsobují, že jen část rádiových vysílačů se rozmísťuje mimo místa velení a většina v bezprostřední blízkosti. Tím se praktický efekt — ztížit identifikaci VS před nepřátelským průzkumem — nemůže dosáhnout a námaha spojená s dálkovým ovládáním jen určité části vysílačů je bezcenná (pomineme-li výcvikové důvody).

Na nižších stupních velení, do divize včetně (s výjimkou obrany) nemá dálkové ovládání — tzn. rozmístění vysílačů mimo VS na vzdálenost více než 500 m — praktickou cenu, poněvadž se srovnatelně často přemísťují a nasycenost rádiových vysílačů na hloubku divizní sestavy je značná. Tím je identifikace VS pro nepřátelský průzkum ztížena.

Z této zjednodušené a krátké analýzy problému dálkového ovládání a tím i rozmísťování rádiových vysílačů mimo místa velení je možno pro současné podmínky učinit tyto závěry:

1. Rozmísťovat rádiové vysílače do divize včetně (mimo obranu) mimo VS tak, aby bylo nutno budovat nákladné dálkové ovládání (není-li to nutné z provozního hlediska), pokládat za zbytečné a neúčinné.

2. Na stupni armáda u VS a TVS zabezpečit dálkové ovládání s výkonem nad 100–150 W na vzdálenost do 6 km.

3. Na stupni front u VS a TVS za stejných podmínek na vzdálenost 6–10 km. Při tom rádiové vysílače nerozmísťovat

do kruhu — okolo míst velení, ale kolmo nebo rovnoběžně s frontou, aby se nepříteli znemožnilo na základě topografické dedukce určit rozmístění VS. Provoz vysílačů zamezit a to vždy, kdy je zajištěno spojení radioreléovými nebo jinými pojítky.

Do prostoru rozmístění míst velení počítáme přistávací plochu pro vrtulníky, nikoli však jejich stanoviště — tj. plochu, kde jsou vrtulníky soustředěny a kde mají veškeré zabezpečení. Na přistávací plochu je třeba skutečně jen na nezbytně nutnou dobu přistávat k naložení a vyložení osob, popřípadě materiálu a nepřipustit na ní dlouhodobé „parkování“ vrtulníků nebo jejich soustřeďování, aby neprozrazovaly místo velení.

Významnou roli v procesu velení má vnitřní součinnost štábu a to jak uvnitř VS, tak mezi místy velení daného stupně (mezi PVS — VS — TVS). Potřeba této součinnosti má přímou závislost na rozmístění štábu na místech velení a zejména pak mezi VS a TVS.

Takovým základním kritériem dělení štábu mezi VS a TVS je zásada, podle které se na VS rozmísťuje ta část složek štábu a druhů vojsk, která je bezprostředně svázána s přímým řízením a zabezpečením bojové činnosti a na TVS se rozmísťuje ta část štábu, jejíž činnost je svázána s řízením procesů veškerého druhu zabezpečení (technické, týlové a zdravotnické zabezpečení).

Z potřeby úzké součinnosti mezi VS a TVS a z obtíží, se kterými se tato usku-tečňuje, pramení i různé názory, na jakou vzdálenost od předního okraje nebo od VS rozmísťovat TVS.

Podle jedné z teorií, která má většinu zastánců, je výhodné rozmísťovat TVS co nejbližší VS. Vyplývá to jako přímý důsledek praxe většiny našich cvičení, ze způsobů jak jsou organizována a řízena, bez rozdílu zda jde o velitelsko-štabní cvičení nebo cvičení s vojsky. Ať už z hlediska učebních cílů a stanovených úkolů nebo z ekonomických důvodů či doby trvání cvičení — týlové útvary a zařízení nejsou plně rozvíjovány.

Protože většinou odpadá praktické zá-sobování, opravárenská činnost, řízení skladové činnosti, zdravotnická péče a opatření vyplývající z praktického přemísťování týlových útvarů a zařízení, přene-se se tíha procesu v oblasti technického a týlového zabezpečení do úzké součinnosti s orgány štábu, rozmístěnými na VS.

Zde vidím pravý důvod a opodstatnění teorie, podle které je výhodné rozmísťovat TVS co nejbližší VS. K tomu přistupuje i nedostatečná provozní kapacita spojovacích prostředků mezi VS a TVS a srovnatelně slabé spojovací možnosti přenosu informací po linii TVS. To má opět za následek snahu vytvářet na VS trvalé styčné orgány nebo skupiny specialistů náčelníka týlu a zástupce velitele pro technické věci, které mají za účel uskutečňovat součinnost s operačním štábem, zaručit rychlou informovanost o činnosti na frontě a nakonec využívat daleko lepších spojovacích možností, které má VS. Takto se systematicky na VS legálně nebo nelegálně přitahují další a další funkcionáři; VS je proto i těžkopádnější.

Zastánci druhé a z hlediska potřeb velení oprávněné teorie zdůrazňují nutnost rozmístění TVS v prostoru koncentrace týlových útvarů a zařízení, s odůvodněním pružnějšího zabezpečení velení týlovým institucím. Vybavení TVS technickými pojítky je však doposud slabé, stejně tak i vybavení týlových útvarů a zařízení. Stačí srovnat počty spojovacích prostředků — dopravních, opravárenských útvarů, zdravotnických útvarů a zařízení, skladů, vykládacích stanic a pořádkových útvarů atd. — s požadavky a potřebou velení v technické a týlové oblasti.

Celý týlový systém spojení si dodnes zachovává téměř úplnou autonomii, způsobenou především tím, že systém velení v týlu si toho pro svou speciálnost vyžaduje a jednak proto, že dosavadní provozní kapacita spojů (vyjádřená v počtu spojovacích kanálů) mezi hlavními místy velení (VS) nestačí krýt vlastní potřebu týlu pro přenos informací s týlem na nižších stupních velení.

Z technických pojmů (rádiové, radioreléové a linkové) se týlové spojení s podřízenými stupni a uvnitř týlu zabezpečuje téměř výhradně rádiovými pojítky. Spojení je provozně — pro malé počty prostředků — organizováno především v rádiových sítích. Každému je jasné, že provozní kapacity rádiových sítí jsou srovnatelně malé a téměř geometricky se snižují s vyšším počtem účastníků v síti — zejména z hlediska propustnosti informací při oboustranném provozu.

Využít pro předávání týlových a technických informací výkonných rádiových stanic VS je sice technicky i provozně možné, ale pro značnou zdlouhavost pro-

vozu prakticky nepoužitelné. Je to způsobeno mnoha činiteli technického, provozního i organizačního rázu.

Utajení vyžaduje jiné volací znaky pro rádiové stanice, jiné pro spojovací uzly míst velení. Obsah zprávy je nutno kódovat nebo šifrovat, adresy, vzhledem k různým volacím znakům měnit na výpravných. Zpráva předávána např. z TVS armády divize prostřednictvím velitelských stanovišť armády a divize projde čtyřmi výpravami a šesti rádiovými stanicemi, 5krát změní volací znak atd. To vše znamená značné časové zdržení a velkou administrativu, které mnohdy použití takového tranzitu vylučuje.

Potřeba rychlé a bezprostřední informace uvnitř štábu a trvalé součinnosti druhů vojsk s operačním oddělením si vynucuje častý osobní styk, který je však časově velmi náročný a tím obtížnější, čím je vlastní štáb rozmístěn na větší ploše. Tato okolnost si vynutila vývoj a zavedení do výzbroje armády na velitelské stupně, divizí počínaje, linková dispečerská zařízení, pracující duplexem v hlasitějším telefonním provozu jako nejvhodnější náhradu osobního styku.

Výhody dispečerských zařízení jsou nesporné i když možnosti „konference“ — předání a posouzení informace mezi několika účastníky najednou jsou omezené. Hlavní druhy provozu dispečerských zařízení se koncentrují do dvou: a) hromadná informace všech (nebo jen určité části těch), kteří jsou účastníky dispečerské ústředny (mají hlásky) z řídicího pracoviště (ústředny), zpravidla rozmístěné na operačním oddělení (někdy u NS, jindy jsou řídicí „pulty“ na obou pracovištích), nebo b) dvoustranná informace mezi dvěma účastníky, z nichž jeden je vždy „majitel“ dispečerské ústředny. Kromě toho je technicky možné, aby jeden z účastníků dispečerské ústředny za pomoci „majitele“ ústředny mohl předat informaci všem nebo několika účastníkům.

Zavedení hlasitých dispečerských zařízení značně pomáhá štábům ve vzájemné informaci. Jejich instalace na místech velení je však náročná na čas, na počty obsluh a na zvětšení vnitřního rozvodu. Znamenají prakticky další telefonní rozvod.

Na VS armády a frontu se budují tyto rozvody:

- silnoproudý: energetický, k rozvodu elektrické energie pro osvětlení pracovišť štábů, světelné signály a pohon různých strojů,

— slaboproudý:

- telefonní účastnický rozvod místní ústředny;
- telefonní účastnický rozvod dálkové ústředny;
- dispečerský účastnický rozvod;
- dálkopisný účastnický rozvod;
- přímé vnitřní spoje (např. spoje koncentrované do soupravy „Václav“);
- účastnický rozvod ústředny VČ vládního spojení;
- účastnické ovládání dálkových pojitek.

Většina slaboproudých rozvodů je dnes koncentrována na hlavních směrech do vícežilových kabelů; přesto nelze dosud koncentrovat všechny (rozvod VČ vládního spojení je nutno budovat samostatně). Prostředky pro vnitřní rozvod jsou značné: na stupni front představují v jednom položení 3,5 km vícežilového kabelu, 150 cívek (bubnů) kabelu PK-2, 2 soupravy K-12 atd.; u armády 10 km vícežilového kabelu — [přestože armádní spojovací uzel je konstruován především na vícežilový princip rozvodu, nutno jej doplňovat především samostatným kabelem] atd.

Rozmísťování štábu na velkých plochách snižuje možnosti vícežilového kabelu, vynucuje si použití dálkových kabelů, které jsou pro přenos kvalitnější a ve svých důsledcích kromě zvýšené potřeby času na výstavbu míst velení omezují spojení. Svědčí o tom tyto údaje:

Z celkového počtu všech příslušníků štábu VS frontu je jen 42 účastníků dálkové telefonní ústředny (prakticky o 18 více než dálkových účastníků, protože téměř každý účastník dálkové ústředny je zpravidla i účastníkem místní ústředny), 19 dispečerské ústředny (prakticky 17, dva jsou připojeni paralelně) a 8 účastníků VČ vládního spojení.

Na armádě, kde jednotliví účastníci jsou vybaveni soupravou účastnického rozvodu (SUS) je 20 účastníků dálkové telefonní ústředny, stejný počet dispečerské ústředny, 45—50 účastníků místní ústředny (o 25—30 víc, než je souprav SUS) a 5 účastníků VČ vládního spojení.

Tyto nízké počty účastníků vyplývají ze systému rozmísťování míst velení na velkých plochách. Snižují operativní činnost štábu, jeho informaci i účinný a rychlý zásah.

Na druhé straně převládá názor, podle kterého nemají podřízeným velet příslušníci štábu, ale velitel. Tato správná

zásada se však vulgarizuje na názor, podle kterého příslušníci štábu nepotřebují být účastníky dálkové spojovací sítě. Tento názor je zcela nesprávný a podlamuje základní funkce štábu, který je hlavním orgánem velení. Štáb musí být organizačně a početně uspořádán tak, aby byl schopen soustředit, vyhodnotit a navrhnout dostatečné podklady k rozhodnutí velitele a opačně, aby na základě rozhodnutí velitele a odborných pokynů (směrnice) nadřazeného štábu organizoval bojovou činnost, dovedl rozhodnutí velitele vykonavatelům a zabezpečil nepřetržité velení vojskům v jakékoli situaci. Výše uvedená činnost charakterizuje obsah zásad velení, uvedených v řádech, podle kterých velitel velí vojskům osobně a prostřednictvím štábu; spojení je hlavní prostředek, který zabezpečuje velení vojskům. Spojení nelze omezovat tam, kde to není třeba a kde je to na škodu věci.

V procesu postupného vytváření přenosových cest se vyvíjí určitý paradox: narůstá počet dálkových přenosových cest a na druhé straně se omezuje počet těch, kteří jich k řízení využívají. Velmi brzy se tato protichůdná situace projeví zavedením nových vícekanálových pojítek. Např. na stupni front—armáda se zavádí do výzbroje 24kanálová radioreleová stanice typu R-404. Pro potřebu štábu je možno využít 22 kanálů (jeden kanál je služební, druhý pilotní — na něj se stanice slaďují). V případě, že by se dala celá provozní kapacita ve prospěch spojení štábu frontu se štábem armády, bude těžko této kapacity podle dnešních měřítek využít. Možno uvažovat třeba takto: Z 22 kanálů se dva předurčí pro dálkopisné spojení (soubory tónové telegrafie umožňují vytvořit 2—24 dálkopisných kanálů — podle použité techniky) a ostatní se rozdělí např. takto: 3 pro VČ vládní spojení, po jednom: velitel, člen vojenské rady, náčelník štábu, náčelník oper., zprav., raket. a děl., žen., chem., PVO, spoj. oddělení, náčelník týlu, ZVTV, LOS, pro radiální hláskou síť, pro centralizované řízení palby. Dva kanály ještě zbudou. K tomu nutno připočíst kanálové možnosti dalších linkových a rádiových pojítek. Za předpokladu, že bude možno vytvořit takový počet kanálů, za dvěma vševojskovými svazky bude 44 kanálů, k leteckému svazu 12, k frontové raketové brigádě 2—4 a další kanály k ostatním speciálním útvarům. To daleko přesahuje počet účastníků dálkové spojovací sítě, kterých je dnes u frontu celkem 42.

Na stupeň armáda—divize se předpokládá zavést 6—12kanálové radioreleové stanice; v rádiových pojítkách pak stanice, využívající postranního pásma — to znamená opět vícekanálové využití. Další vývoj jde nezadržitelně směrem vícekanálových pojítek. Je to nezbytné nejen pro rozšíření „hovorových“ možností příslušníků štábu, ale především pro prostředky automatizace, jejichž využití je bez vícekanálových pojítek nemyslitelné.

Bylo by proto nejen neprozíravé, ale i nesprávné nevyužít těchto „kanálových“ možností a omezovat štáb v jejich využití jen proto, že se budeme držet zásady, podle které je nutno místa velení rozmísťovat na velkých plochách.

Na druhé straně vytváříme předpoklady, podle kterých je třeba rozmísťovat místa velení jednoho stupně na takovou vzdálenost od sebe, aby nebyla zničena najednou jedním jaderným úderem nepřítel; za druhé organizovat a rozdělit mezi ně štáb tak, aby každé z nich bylo schopno v případě vyřazení jednoho z nich, dočasně nahradit úlohou druhého. Hovoříme přece, že PVS musí být schopno převzít dočasně velení v případě vyřazení VS nebo v době jeho přemístování a obdobnou úlohu přikládáme TVŠ. V případě, že vytvoříme organizační i technická opatření tak, aby tyto předpoklady byly vždy splněny, pak požadavek rozmístění míst velení na velkých plochách ztrácí své plné opodstatnění.

Při dvou nebo několika rozporných požadavcích je třeba splnit všechny podmínky a vytvořit organizační, technická a ekonomická opatření; nejsme-li schopni je z jakýchkoli příčin splnit, je nutno hledat cestu v únosném kompromisu — ať už v dočasném nebo trvalém. Jiná cesta není, nechceme-li sami sobě lhát.

Rozmísťovat místa velení na velkých plochách sice na jedné straně vytváří předpoklady, že se zmenší pravděpodobnost jeho zničení jako celku jedním jaderným úderem střední ráže, na druhé straně zkomplikuje a omezí vnitřní součinnost štábu, omezí možnosti spojení a tím i velení a nakonec podstatně sníží jeho mobilitu, rychlost zaujetí míst velení, jejich výstavbu a podstatně zvýší počty pomocných (provozních a spojovacích útvarů (jednotek) a techniky, včetně vozidel.

Vždy, je-li to možné, místa velení se ženijně zabezpečí. Počet a typ úkrytů se určuje podle rázu terénu a především

podle předpokládané doby místa velení v jednom prostoru a počtu sil a prostředků, které jsou k dispozici.

Doba rozvinutí spojovacích uzlů míst velení je limitována řadou ukazatelů, z nichž nejdůležitější jsou:

- vzdálenosti, které nutno překonat výstavbou linkových prostředků k jednotlivým oddělením (skupinám) štábu (to znamená slaboproudé a konečně i silnoproudé rozvody);

- počty účastníků dálkového a místního spojení (včetně dispečerského i VČ vládního spojení);

- časem, který je nutno věnovat ke zřízení dálkového ovládání rádiových stanic nebo na výstavbu připojených kabelových vedení k nejbližším radioreléovým stanicím.

V neposlední řadě — a není to maličkost, kterou by bylo možno přehlédnout: štáb potřebuje rozvinout nejen svá pracoviště, ale i místa odpočinku, stravování apod. To vše potřebuje „svůj čas“, který nutno brát v úvahu. Opomíjení uvedených „maličkostí“ se velmi brzy v činnosti štábu a tím i ve velení projeví.

Na cvičeních se často setkáváme s paradoxem, kdy se mobilní technika —

štabní autobus — používá častěji jako noclehárna než pracoviště.

Velmi důležitou součástí rozmístění míst velení je vnitřní režim. Není správné, aby se budovaly závory, stavby a rozestavovaly ukazatele a jiná označení, která místa velení prozrazují. V prostorech rozmístění míst velení musí však být umístěny ukazatele, které určují místo operačního dozorcího, dozorcího pro spojení, ošetrovny, podací stanice, parkoviště vozidel, úkryty, místa odpočinku, jídelny a hygienických zařízení. K označení jednotlivých oddělení (skupin) štábu se používá smluvených znaků, jejichž význam znají pouze příslušníci daného štábu.

Za ochranu, obranu a maskování míst velení, za dodržování stanoveného pořádku, organizaci a regulaci pohybu uvnitř míst velení, za vybavení pracovišť, míst odpočinku a zřizování staveb na místech velení odpovídá správce štábu.

Rozmístění jednotlivých oddělení (skupin) organizuje a zabezpečuje správce štábu podle pokynů náčelníka štábu v těsné součinnosti s velitelem spojovacího útvaru obsluhy místa velení (náčelníkem spojovacího uzlu).

Přemísťování míst velení

Místa velení se přemísťují v podstatě ze tří důvodů:

- technických — kdy možnosti spojovací techniky pro velké vzdálenosti nejsou schopny zabezpečit velení,

- ze snahy přiblížit velení co nejblíže vojskům tak, aby velitel (popřípadě spolu s ním někteří příslušníci štábu) mohl bezprostředně ovlivnit vedení boje,

- nedat protivníkovi možnost odhalit místa velení dlouhodobým pobytem na jednom místě, tak zabránit jejich zničení.

Je-li hlavním kritériem pro přemísťování palběných postavení odpalovacích zařízení raket jejich účinný dostřel (stejně i u klasického dělostřelectva), pak analogicky — z technického hlediska by měly být kritériem pro přemísťování míst velení možnosti základních druhů pojítek daného stupně velení, tj. donosnost rádiových stanic k zabezpečení spojení s podřízenými a nadřízeným štábem. Neberou-li se takticko-technické normy jakékoliv techniky v úvahu, nezbytně musí dojít k obtížím, které někdy nelze vůbec překonat.

Donosnost elektrických pojítek je možno do značné míry prodlužovat retrans-

lací. U linkových pojítek průběžnými (mezilehlými, někdy i koncovými) zesilovači, u rádiových a radioreléových stanic prostou retranslací dvou elektricky sprážených stanic, někdy pouze vysílačů a přijímačů. Tyto možnosti však nelze brát jako kritérium. Za správné kritérium je třeba vzít, kdy za všech podmínek je zaručena donosnost rádiových stanic daného stupně velení vzhledem ke vzdálenosti míst velení nadřízených nebo podřízených stupňů. Rádiová pojítka se berou za základ proto, že jako jediný druh pojítek jsou schopna zabezpečit spojení se štáby, jejichž místo rozmístění není známo, umožňují spojení za pohybu, přes nepřekonatelné terénní překážky a se štáby v nepřátelském obklopení.

Nikoho nenapadne přemísťovat dělostřelectvo jen z toho důvodu, aby bylo „co nejblíže k vojskům“ a zbaví se jeho podpory v době, kdy toho nejvíce potřebuje. A přece jsme téměř na každém cvičení svědky toho, že místa velení se přemísťují podle zásady „co nejblíže vojskům“, aniž by to bylo z hlediska velení a spojení nutné. Po celou dobu přemísťování štábu se velení redukuje na mini-

mum a někdy po určitou dobu není žádné.

Je oprávněná otázka, zda dodržování požadavku — přiblížit velení co nejbližší vojskům — je vždy prospěšné procesu velení, zda je vždy pro velení únosné a potřebné.

Pojem „co nejbližší vojskům“ je velmi relativní. Velitelům a příslušníkům štábů je v podstatě lhostejné, zda předávají nebo přijímají informace pojitky na vzdálenost 10 nebo 100 km, je-li spojení kvalitní.

K určitému rozporu však dochází v situaci, kdy je bezpodmínečně nutné uskutečnit z jakýchkoli příčin osobní styk. Za takové situace vzdálenost jednotlivých míst velení mezi sebou už není podřadnou záležitostí.

Osobní styk v procesu velení však neuskutečňují celé štáby, ale jednotlivci. Dlouholeté zkušenosti přesvědčují, že osobní styk je výjimečný a při mimořádně důležitých opatřeních, např. osobní vydávání rozkazů, osobní doklad, součinnost nebo kontrola. Proto nelze této okolnosti podřadit tak významnou událost, jako je přemístění míst velení.

Osobní styk je přímo závislý na dopravních prostředcích a na čase, který je nutno věnovat na překonání potřebné vzdálenosti mezi místy velení. Jestliže jsou pro tento účel kromě automobilů a transportérů i vrtulníky do divize včetně, je to jen otázka vhodného letového počasí.

Kromě toho je třeba respektovat i zásadu zaměnitelnosti a zastupitelnosti funkcí, kterou je vhodné uplatňovat právě v případech, kdy velitel nebo některý jiný příslušník štábu je mimo vlastní místo velení. Proto ani okolnost nutnosti osobního styku nemůže být limitujícím kritériem, podle kterého by bylo nutno přemísťovat místa velení.

Relativnost přiblížení velení vojskům vyplývá i z této úvahy: přiblížíme-li velení k jednomu z podřízených štábů nebo k několika podřízeným štábům na daném směru, nutně se vzdálíme od místa velení na jiném směru.

Předpokládáme-li, že VS armády a divizí budou umístěna (vzhledem k přednímu okraji) ve středu sestavy (armáda má čtyři divize v prvním sledu), pak ve výchozím položení dosahuje vzdálenost mezi VS armádou a VS divizí uvnitř sestavy asi 25 km, na křídlech sestavy asi 60 km. Kdyby se velitelská stanoviště divizí přemísťovala 3krát za den, při střed-

ním tempu operace 80 km/den (jednotlivý interval vzdálenosti přemístění VS divize asi 25 km), po prvním přemístění VS divizí dosáhne vzdálenost mezi VS armádou 50–70 km, při druhém přemístění 75–90 km a při třetím 100–110 km. Hodnoty vyplývají ze schematického a aritmetického výpočtu z nakreslené sestavy v geometricky čisté podobě, které praxe nemůže v žádném případě odpovídat. Pro analýzu výpočtu pravděpodobných vzdáleností je však nutno z těchto předpokladů vycházet. Umístíme-li VS armádu např. do středu levé poloviny sestavy (hlavní směr bojové činnosti na levém křídle), vzdálenost mezi VS armádou a VS divizí na pravém křídle sestavy ve výchozím položení dosahuje okolo 100 km a při třetím přemístění VS divize téměř 150 km. Tyto schematické údaje rovněž svědčí o relativnosti pojmu — přiblížit velení co nejbližší k vojskům.

Bude-li možno požadavek přiblížení velení vojskům do značné míry potlačit, limitujícími činiteli pro přemístění míst velení budou:

— možnost trvalého a kvalitního spojení,

— čas, který potřebuje štáb pro přesun (celková doba přesunu musí být nepoměrně kratší, než doba, po kterou bude štáb velet a pracovat na místě).

Tato kritéria neplatí v plné míře pro VS praporu a pluku. Jejich technické vybavení musí být takové, aby bylo zabezpečeno trvalé velení za pohybu a z krátkých zastávek, v době nutné vnitřní součinnosti štábu, rozděleného do dvou i více dopravních prostředků.

Za těchto podmínek a za současného stavu techniky je nejen reálné, ale i plně oprávněné přemísťovat velitelská stanoviště při tempu operace 80 až 100 km za den takto:

— VS divize	2× denně,
— VS armády	1× denně,
— VS frontu	1× za dva až tři dny.

Technické parametry pojítek umožňují udržet radioreléové spojení mezi uvedenými stupni velení a překlenout i čas nutný pro přesun na tyto vzdálenosti intervalů přemístění:

— VS divize	40–50 km,
— VS armády	80–100 km,
— VS frontu	160–200 km nebo 240–300 km.

V mnoha úvahách se vyskytují názory, podle kterých by bylo vhodné zabez-

pečit přesun rozhodující části štábu vrtulníky nebo dopravními letadly a tím na minimum zkrátit dobu na přesun, která je pro štáb ztrátovým časem. Takový přesun byl na stupni front (Reditelství cvičení) několikrát úspěšný. Nelze však s ním vždy počítat vzhledem k nejistotě letového počasí. Jiný vzdálenost na letiště a z letiště a vyčlenění dvou položení dopravních prostředků není vhodné. Proto je nutno kalkulovat s časem, který je nutný pro přesun motorovými vozidly.

Podle zkušeností se pro kalkulaci průměrné rychlosti automobilových proudů uvažuje v noci 25–30 km/hod., ve dne 30–40 km/hod. To předpokládá spolu s časem zaujetí VS štábem na jeden interval přemístění u:

- divize 2 hodiny,
- armády 3,5–4 hodiny,
- frontu 7–9 hodin, nebo 10–13 hodin.

Při vhodných ročních podmínkách a dobrých komunikacích (bez sněhu, náledí, deště) možno kalkulovat s časem až o 20 % kratším; zejména proto, že kolony přemísťujících se míst velení při přemístění jsou malé a tím i rychlé.

Dobu a místo rozvinutí velitelského stanoviště určuje velitel nebo nadřízený štáb, pro ostatní místa velení (PVS, TVS, ZVS) je může určit náčelník štábu.

Základním principem pro přemístění míst velení je nedopustit narušení velení podřízeným, spojením s nadřízeným štábem, se sousedy a spolupůsobilými vojsky; nesmí se přemístit v době rozhodující bojové činnosti.

Na stupni armáda—front se VS přemísťuje zpravidla tehdy, je-li na novém místě organizováno a zabezpečeno nezbytné spojení pro velení vojskům nebo bude do příchodu štábu organizováno. Přemísťuje se po sledech; obdobně i TVS. Způsob přemístění TVS určuje zástupce velitele pro týl. PVS se zpravidla přemísťuje najednou. V době přemístění udržuje spojení zejména s VS a s vojsky (zpravidla telegrafní spojení).

Přemístění PVS se nesmí časově shodovat s přemístěním VS.

Velitelské stanoviště se přemísťuje se souhlasem nadřízeného štábu. Místo rozmístění VS na stupni armáda—front schvaluje nadřízený štáb. Místa rozmístění VS svazků a útvarů vyšší štáby ovlivňují výjimečně. Nadřízený nesmí zdržovat přemístění míst velení svých podřízených a připustit jejich odtržení od vojsk.

Zahájení přemístění a příchod na nové místo hlásí náčelník štábu neprodleně nadřízenému štábu a uvědomuje podřízené.

Přesné rozmístění míst velení může znát pouze omezený okruh osob, které přesnou znalost potřebují k výkonu své funkce. Podřízeným se někdy místo VS nesděljuje, určuje se jim pouze místo podací stanice a prostor přistávací plochy pro vrtulníky.

K vyhledávání míst předpokládaného rozmístění VS (TVS, ZVS) ve výjimečných případech i PVS vysílá na stupni armáda—front náčelník štábu rekognoskační skupinu, vybavenou spojovacími prostředky a prostředky radiálního průzkumu.

Velení za pohybu

Velení za pohybu je téměř výlučně otázkou technickou a teprve v druhé řadě organizační.

Z organizačního hlediska je možné rozdělit hlavní funkcionáře štábu do jednotlivých rádiových stanic, které udržují spojení v hlavních rádiových sítích (např. r/síť velitele, štábu, RVD, průzkumu, ženijního a chemického zabezpečení apod.). Kromě toho je možné doplnit rádiové stanice nebo štábní autobusy přenosnými VKV rádiovými stanicemi, zapojit je do rádiové sítě a tak zabezpečit vnitřní spojení a nejnepříjemnější součinnost štábu. Výsledný efekt je však pro vyšší štáby, prakticky velitelským stupněm divize počínaje, velmi malý (uvažujeme-li o fónickém rádiovém spojení). Způsobují to

technické obtíže objektivního charakteru. Z fyzikálních hledisek je donosnost rádiových stanic při fónickém provozu srovnatelně malá i u velmi výkonných rádiových stanic — vždy několikanásobně menší, než při provozu na místě.

Ke spojení za jízdy je v současné době možno použít dva typy antén: pruťové a rámové. Jiné prozatím nejsou. Jejich účinnost je velmi malá. Přitom rámová anténa má značné nevýhody především v tom, že zvyšuje celkovou výšku vozidla (znemožňuje průjezd v lese, podjezdy o „normalizované“ světlé výšce). Kromě toho má značný směrový účinek — prakticky vždy kolmo na směr pohybu vozidla (všechna vozidla jsou delší než širší); to je ve většině případů pro spo-

jení s nadřazeným i podřazeným nevýhodné. U krátkovlnných rádiových stanic o výkonu 100–200 W lze za všech okolností a podmínek zaručit donosnost fónického provozu na 20 až 25 km, při dobrých podmínkách (vhodné denní a atmosférické podmínky, vhodný terén a kmitočet) na několiknásobně větší vzdálenost.

V grafickém provozu (telegrafním klíčem) lze u rádiových stanic uvedeného výkonu dosáhnout za jízdy přibližně dvojnásobně vzdálenosti (40–50 km). Velení grafickým provozem je však zdlouhavé. Velitel nebo příslušník štábu nemůže uskutečnit spojení sám, musí použít vyškoleného radistu.

U přenosných VKV stanic lze za pohybu dosáhnout zaručeného spojení zpravidla do 8 km (značnou úlohu má terén; při zakrytém terénu nelze zaručit ani tuto vzdálenost).

Tyto parametry nejsou „naší specialitou“. Platí pro dané výkony rádiových stanic, stejný terén, atmosférické podmínky a použité kmitočty na celém světě. Bohužel je mezi značným počtem důstojníků rozšířen mylný názor, že existují „někde“ rádiové stanice dokonalejší s velkým a zaručeným dosahem. Vše záleží na podmínkách. Např. československou speciální malou přenosnou směrovou stanicí typu „DUŠICKÁ“ bylo uskutečněno s jednoduchou směrovou anténou na geometrickou viditelnost spojení na vzdálenost 200 km — s výkonem pouhých 0,1 W! Obdobně je tomu u leteckých rádiových stanic při spojení země—letoun, nebo letoun—země. Při přímé viditelnosti lze s VKV rádiovými stanicemi se zesilovači dosáhnout vzdálenosti i 20 km za jízdy. Nelze však zaměňovat maximálně dosažitelný dosah určitých typů pojítek (podle výkonu) za zaručitelný dosah za každých podmínek.

Z uvedeného je zřejmé, že fónického rádiového spojení nelze využít za pohybu pro spojení armáda—divize nebo dokonce front—armáda.

Oprávněně se zdůvodňuje nutnost použití rádiového spojení pro vnitřní spojení štábu za pohybu. Někdy se uvádějí praktické zkušenosti, kdy některým příslušníkům štábu byly do štábních autobusů zamontovány rádiové stanice (typu ASTRA nebo R-113, R-112). Praktický efekt tohoto vnitřního spojení je už vyhodnocován méně, zejména do jaké míry pomohlo štábu ve velení.

Provozní možnosti vnitřního rádiového spojení jsou velmi omezeny charakterem provozu rádiových stanic. Do jedné rádiové sítě je možno zapojit jen určitý počet rádiových stanic. V rádiové síti může pracovat vždy jen jedna stanice, všechny ostatní jsou na příjmu. Provozní kapacita je tím nižší, čím více důstojníků má rádiová síť. Kromě toho provoz v rádiové síti vyžaduje vysokou provozní kázeň. Nejlepší příklady jsou z praxe tankových praporů, pracujících na jediném kmitočtu, kde provoz je téměř výlučně jednostranný.

Různými organizačními a materiálními opatřeními lze nedostatky v provozu rádiových sítí částečně odstranit, např. provozem označovaným „dozorčí příjem“ (z ruského děžurnýj příjem). Jeho princip spočívá v tom, že každý účastník je trvale na příjmu na stanoveném kmitočtu — každý jiný účastník, který chce uskutečnit spojení s druhým, musí přeladit svůj vysílač na kmitočet volaného. Tím je však vyřazen po celou dobu spojení (provozu) z možnosti spojení s jinými účastníky a nikdo se ho nedovolá, nemá-li další stanici (přijímač) k trvalému posluchu na vyčleněném kmitočtu. Systém spojení na principu „dozorčího příjmu“ přes své nesporné provozní výhody je velmi náročný na kmitočty; kolik účastníků — tolik kmitočtů.

Rádiová stanice (přijímač) vyžaduje trvalou obsluhu. Dávat ke každé stanici radistu jen proto, aby zprávy přijímal, předával nebo volal funkcionáře ke stanici je často neúnosné a „přivázat“ příslušníka štábu k sluchátkům rádiové stanice ještě horší. Východisko je pouze v rádiovém dispečinku. Po konstrukční stránce jde zcela o nový typ spojovacího prostředku, jehož funkci v žádném případě nemohou nahradit provozní možnosti dnešních rádiových stanic.

Pro současné podmínky, které lze technicky a organizačně zabezpečit, je možno udělat tento závěr o možnostech velení za pohybu:

Velení za pohybu je možno v pravém smyslu slova uskutečnit do velitelského stupně pluk.

Na všech vyšších stupních velení není možno hovořit o velení za pohybu, ale o velení z krátkých zastávek. Termín krátká zastávka je velmi relativní a představuje nutnou dobu k navázání rádiového spojení a k předání potřebných informací. To záleží na způsobu organizace rádiového provozu, na typu rádiové sta-

nice a podmínkách, které se pro velení vytvoří.

Z organizačního hlediska jsou trvale na příjmu rádiové přijímače. Spojení se uskuteční buď podle předem stanoveného časového plánu — v relacích nebo v případě, že je účastník volán. Volající si však musí být vědom toho, že nenávzáje spojení ihned, ale až za delší dobu, kdy volaný zřídí rádiovou stanici k provozu.

Vnitřní rádiové spojení většinou slouží k jednostranné informaci všech účastníků rádiové sítě, k předávání různých signálů apod.

Výhody VKV rádiového spojení ovlivnily organizaci prostorového rádiového spojení pomocí pohyblivých retranslačních míst (PRM). Celý systém je převzat z organizace radioreléového spojení, organizovaného pomocnými spojovacími uzly. PRM je souprava 3—4 VKV rádiových stanic se zesilovači na terénním vozidle. PRM se rozestavují podle předem organizovaného systému opěrných bodů, na výhodných místech v terénu (zpravidla terénních dominantách). Základní snahou je rozestavět PRM v takovém počtu a na takových místech, aby vyzařovaným elektromagnetickým polem se vzájemně překrývaly a pokryly co největší plochu. Tak se zabezpečuje spojení se štáby, které se pohybují.

Provoz rádiového spojení lze různě uspořádat. Zpravidla jedna z rádiových stanic PRM je trvale na příjmu, aby zachytily výzvu volající stanice. Po navázání spojení zprostředkuje retranslaci spojení s druhým štábem nebo stanoví kmitočty a volací znaky té stanice ze soupravy PRM, která retranslaci uskuteční. V tom případě zůstane na příjmu pro zprostředkování spojení dalších volajících účastníků.

Z provozního i technického hlediska je nutno respektovat určité zvláštnosti, které provoz retranslaci vyžaduje. I přes určité obtíže v organizaci spojení jsou výhody VKV rádiového spojení pomocí PRM nesporné. Spojení prodlužuje donosnost VKV rádiového spojení a jeho využití i pro spojení mezi vyššími štáby (např. mezi štábem armády a štáby divizí). Je velmi perspektivní, zvláště v kombinaci s radioreléovým spojením. I když nelze hovořit v pravém slova smyslu o trvalém rádiovém spojení za pohybu [spojení se ve většině případů uskutečňuje z krátkých zastávek], umožňuje velení pomocí rádia tam, kde dosah rádiového spojení nestačí překrýt potřebné

vzdálenosti. Nejvýhodnější je způsob takové organizace spojení, kde všechny nebo alespoň většina PRM má přímé spojení s velitelským stanovištěm štábu, který systém organizuje. Např. na stupni armády — přímé spojení PRM s VS armády. PRM zprostředkovávají spojení se štáby divizí. V nutných případech, kdy vzdálenosti jsou značné, je možno zprostředkovat spojení i dvěma PRM (dvojnásobná retranslace).

Propustnost rádiového spojení systémem PRM je malá a spotřeba rádiových stanic i kmitočtů velká. Proto se používá jen k nejnútnejšímu spojení velitelů (NS). Zkoumáme-li výsledný efekt pro velení je nutno říci, že přináší větší výhody pro spojení nižšímu štábu s vyšším než opačně (např. je výhodnější pro spojení štábu divize se štábem armády než opačně). Je to způsobeno organizačními principy tohoto druhu spojení a terénními možnostmi. Často nelze dosáhnout spojení s bližším PRM, ale se vzdálenějším, na který je „vidět“. Z těchto důvodů nelze zaručit trvalé spojení ve směru — např. od armády k divizi. Proto také PRM pracují tak zvaným „havarijním“ způsobem — jsou na příjmu a spojení uskutečňují až na výzvu.

Obdobně vznikla organizace spojení pomocí leteckých retranslačních míst (LRM), kdy souprava VKV rádiových stanic je umístěna ve vrtulníku. Při vhodných leteckých podmínkách je možno zabezpečit nejnútnejší velení v rámci armády i frontu.

Použití LRM je výhodnější, než budovat ve vrtulníku technicky náročné a pro velení obtížné velitelské stanoviště. Vybudování velitelského stanoviště ve vrtulníku předpokládá kromě instalace pojítek a dobrého interkomunikačního spojení se světelnými signalizačními prvky, složitou instalaci ovládacích prvků, včetně odhlučnění vnitřního prostoru vrtulníku. Všichni funkcionáři musí mít na hlavách letecké kukly, používat hrdební mikrofóny a zastávat funkce radistů. Má-li velitelské stanoviště ve vrtulníku plnit svou funkci, musí mít spojení jak s podřízenými, tak i se svým vlastním štábem. Pracovní prostředí je velmi obtížné, možnost domluvy bez použití interkomunikace je téměř vyloučena. Produktivita práce je rovněž malá; některá řešení vyžadují získat informace od vlastního štábu.

Z těchto důvodů je ve většině případů výhodnější využít LRM. Možnosti spojení jsou lepší při retranslaci, lze snadněji

vyloučit hluk a do práce je možno zapojit mnohem více příslušníků štábu než ve vrtulníku. Rovněž instalace technického zařízení LRM je jednodušší.

Použití retranslace vneslo nový a perspektivní prvek do velení, který značně zlepšuje možnosti velení se štáby na přesunu.

Přenášení velení z jednoho místa velení na druhé

Možnost vyřazení některého z míst velení (PVS, VS, TVS, popřípadě ZVS) a nutnost zabezpečit velení při přemísťování vyžaduje přenášet velení z jednoho místa velení na druhé, popřípadě zabezpečit dočasnou zaměnitelnost míst velení mezi sebou.

K realizaci těchto požadavků je třeba řada organizačních i technických opatření:

- vybavit PVS potřebnou technikou i počty příslušníků štábu a trvale je vyčlenit mimo VS,
- organizačně vytvořit podmínky k tomu, aby se současně nepřemísťovalo VS i PVS,

- v případě, že nebude možno trvale vyčlenit PVS, uspořádat organizačně a technicky vybavit TVS tak, aby dočasně mohlo převzít funkci VS.

Realizovat tyto požadavky je velmi obtížné. Znamená nejen zvýšení počtů příslušníků štábů, ale především podstatné zvýšení počtů spojovací techniky a tím i počtů obsluh pro PVS i pro TVS.

Velení z jednoho místa na druhé se přenáší:

- v době přemístění míst velení:
 - a) mezi dvěma místy velení daného stupně, nebo
 - b) mezi jednotlivými položenými daného místa velení;
- v době vyřazení míst velení:
 - a) přenesením velení na jiné místo daného stupně velení,
 - b) přenesením velení na jiný stupeň velení.

Velení mezi dvěma místy daného stupně velení se přenáší v naprosté většině mezi VS a PVS. Tento způsob je výhodný na stupni divize. Na vyšších stupních velení je charakteristické, a pro velení výhodnější, přenášet velení z jednoho položení VS na druhé. Větší výhodou je třeba spatřovat v tom, že vybavení dvou položení VS technickými pojítky je téměř rovnocenné. Interval přemístění jsou dlouhé, zpravidla jednou za 24 hodiny. Proto je dostatek času předem vybudovat nové VS a do příchodu štábu zorganizovat

plnohodnotné spojení výkonnými prostředky. Rozložení štábu VS na dvě položení (směry) umožňuje větší a bezprostřednější informovanost o situaci i větší kontinuitu v procesu velení, kterou nelze v plné míře zajistit na PVS. PVS nemá k dispozici tolik spojovacích prostředků, aby mohlo zajistit velení všem prvům operační (bojové) sestavy.

Přemístění velení je předem organizačně zajištěno a štáb ve své činnosti vytváří předpoklady, aby přenesení velení ze „starého“ VS na „nové“ mělo hladký průběh a byla zabezpečena kontinuita velení.

V případě vyřazení VS je možno přenést velení na PVS nebo na TVS. Přenesení velení na TVS je nouzové řešení, doslova východisko z nouze. Ne proto, že na TVS je málo kvalifikovaných odborníků, operátorů-specialistů druhů vojsk, ale především proto, že systém velení a spolu s ním i organizace spojení nepostihuje hlavní prvky operační sestavy. Celý systém je budován po linii týlu. TVS má spojení pouze s TVS podřízených vševojskových svazků (útvárů) a jen s některými TVS speciálních svazků (útvárů), dále s týlovými útvary a zařízeními daného stupně velení. S ostatními prvky operační sestavy využívá spojení, organizovaného z VS.

Vyskytují se názory, podle kterých je možno přenést velení v případě vyřazení VS i PVS daného stupně velení na některý z podřízených stupňů velení; např. v rámci armády na některou z divizí. Teoreticky je tato úvaha možná, prakticky ovšem takové opatření nemůže přinést téměř žádný efekt. Není totiž k dispozici tolik technických prostředků nejen co do počtu, ale především co do výkonu, aby mohlo být zajištěno velení.

V případě, že by bylo současně vyřazeno jak VS, tak i PVS, je výhodné změnit podřízení jednotlivých prvků operační (bojové) sestavy mezi sousedy, např. svazky se podřídí sousedním armádám prvků sestavy mezi sousedy.

V průběhu posledních let není zvláštností, ale naopak velmi častým jevem,

změna podřízování armád (divizí) jednoho frontu (armády) druhému, dokonce i jiných národností. I když ve velení vznikají obtíže (zvětšení počtu podřízených prvků sestavy), vždy je možno zajistit velení. Proto je výhodné, při současném vyřazení VS i PVS daného stupně velení, zajistit velení a tím i plnění úkolů vhod-

nou změnou podřízenosti jednotlivých prvků sestavy mezi sousedy.

Přenášení velení z jednoho místa na druhé má vždy charakter dočasného opatření. Dočasnost je vymezena dobou, kdy je přeneseno velení a dobou, která je nutná k doplnění nově formovaného místa velení kádry a technikou.

Perspektivy rozmísťování a přemísťování míst velení

Snahou ve velení je neustále vytvářet organizační i materiální podmínky k tomu, aby bylo účinnější, pružnější a jednodušší. Velké perspektivy má nesporně postupný proces automatizace velení. Vliv automatizace se projeví především jako kvalitativní změna ve velení. Dosavadní zkušenosti z automatizace různých procesů řízení přesvědčivě ukazují, že automatizaci nebude možno rozvíjet bez nových metod ve velení, bez nové přenosové techniky a bez organizačních změn ve struktuře štábů. Jak se to projevuje při rozmísťování a přemísťování velení?

Každý velitelský stupeň (nebo orgán na roveň postavený) velí podřízeným; vůči nadřízenému představuje výkonný orgán. Rovněž spojení je ve dvou základních směrech: k podřízeným a k nadřízenému. Z technického hlediska (co do výkonu a provozní kapacity) to znamená dvě kategorie pojítek: k podřízeným s nižšími výkony, k nadřízenému s vyššími výkony. Je tomu tak proto, že vzdálenosti míst velení k podřízeným jsou menší než k nadřízenému.

K tomu přistupují konstrukční hlediska — výkonnější prostředek je složitější; dále fyzikální hlediska u rádiového spojení — je třeba co nejvíce zamezit vzájemnému rušení (proto se každému stupni vymezují jen nezbytné nutné výkony, které by problém vzájemného rušení co nejvíce eliminovaly).

Chceme-li stanovit takticko-technické požadavky na výzkum a vývoj nového typu rádiové stanice je třeba vycházet nejdříve z „maximalistického“ požadavku, který vyplývá z potřeb velení. Co však považovat za „maximalistický“ požadavek při stanovení dosahu? Je to např. u rádiové stanice na stupni armáda—divize 200—300—400 km? Vycházíme-li z předpokladu, že se štáb armády přemísťuje asi jednou za den a tempo operace bude 100 km za den, stačil by dosah (včetně nezbytné zálohy) 200—300 km. V minulosti se tak postupovalo; praktická rea-

lizace tohoto požadavku ve svém důsledku působí jako přímá zpětná vazba. Vzhledem k zaručenému dosahu je nutno k zabezpečení velení přemísťovat VS armády jednou denně; přestože to situace ani proces velení nevyžaduje; za dané situace by bylo z objektivních příčin výhodnější přemístit VS třeba za 36 nebo 48 hodin.

Při určování takticko-technických požadavků na nové typy rádiových stanic byl z těchto důvodů stanoven dosah, odpovídající vzdálenosti celé hloubky úkolu daného stupně velení. Např. rádiová stanice pro stupeň pluk s dosahem na celou hloubku úkolu pluku, armádní rádiová stanice, ke spojení armáda—divize na celou hloubku armádní operace atd.

V současných podmínkách tento požadavek dnešními pojítky nelze na všech stupních zabezpečit. To však se netýká jen rádiových stanic. Např. v současné době používaná radioreléová stanice k zabezpečení spojení na stupni armáda—divize je schopna zabezpečit kvalitní spojení na trase, složené ze dvou koncových a dvou retranslačních stanic. Při vzdálenosti okolo 40 km mezi dvěma stanicemi je možno spojení zabezpečit pouze na 120 km.

Uvážíme-li možnost, že nová pojítka zabezpečí spojení a tím i velení na celou hloubku úkolu bez přemístění VS, je třeba vzít v úvahu další okolnosti, které ovlivňují proces velení a podle toho stanovit, do jaké míry by bylo výhodné přemísťovat VS až po splnění úkolu.

Vezměme v úvahu určité vzdálenosti úkolu pro jednotlivé stupně: divize — 100 km, armáda — 500 km, front — 1000 km.

Předpokládáme-li maximální tempo operace 100 km/den, VS divize by se přemísťovalo jednou za den, VS armády jednou za 5 dnů, VS frontu za deset dnů.

Zdržovat místa velení tak dlouhou dobu na místě by předpokládalo, aby VS armády a frontu byla pečlivě ženijně za-

SCHEMA PŘEMÍSTĚNÍ VELITELSKÝCH STANOVISŤ

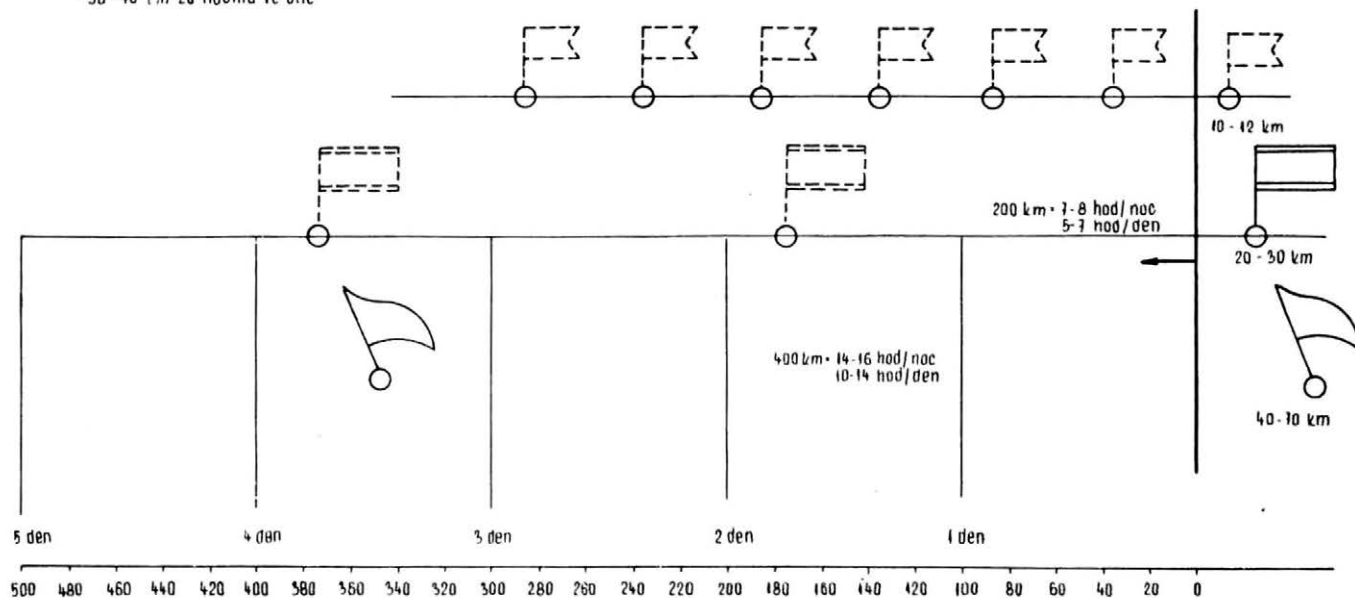
PŘÍLOHA 1

P o z n ā m k a :

časť odpovídají přesunu v pochodových proudech při rychlostech

- 25 - 30 km za hodinu v noci

- 30 - 40 km za hodinu ve dne

bezpečena a všechny výkonné rádiové stanice dálkově ovládnuty, aby bylo zne-možněno odhalení VS nepřátelským rá-diovým průzkumem. Kromě toho by měla značně potíže kurýrní služba divize a armády, při osobním styku a vysílání styčných orgánů by bylo nutno překo-návat velké vzdálenosti mezi místy vele-ní, zvláště v době, kdy nebude možno použít spojovací letadla nebo vrtulníky. Tato skutečnost by velení neprospěla.

Zcela reálná je však možnost přemísťovat VS jednotlivých stupňů až po do-sazení bližších úkolů. Odpovídá to i prin-cípům velení, kdy úkoly mají být podrobně rozpracovány na všech stupních do bližšího úkolu. Není proto nutné do této doby přemísťovat VS, bude-li zajištěno dobré spojení.

V praxi by to znamenalo přemísťovat VS

divize — 2krát za den (zhruba po 50 km),

armády — jednou za dva dny (zhruba po 200 km),

frontu — jednou za čtyři dny (zhruba po 400 km).

Vzdálenosti přemístění velitelských stanovišť jsou za předpokladu tempa ope-race 100 km/den, hloubka BÚ divize 50 km, BÚ armády 200 km, BÚ frontu 400 km.

Tyto vzdálenosti lze překonat v auto-mobilu (transportéru) mezi plukem a di-vizí asi za 2 hodiny; mezi divizí a ar-mádou za 7—8 hodin v noci a za 5 až 7 hodin ve dne; mezi armádou a frontem za 14—16 hodin v noci a za 10—14 hodin ve dne. (Viz přílohu 1).

Překonání vzdáleností vozidly vyžaduje na stupni armáda—front, v době kdy nebude možno použít vrtulníky, dlouhou dobu. Proto bude výhodnější častěji přemísťovat PVS: na stupni armáda 1 až 2krát denně, na stupni front jednou den-ně, popřípadě jednou za dva dny. Tím se přiblíží velení vojskům pro případ, kdy nebude jiné možnosti velení než ku-rýrní službou. Není to však nutné. Vy-nutí-li si potřeba velení předávat k určité

hodině písemné hlášení, neznámá to, že se musí doručit jako autentický doku-ment, ale i písemně technickými pojiťky (dálnopisem, fototelegrafem). Bude to vyžadovat stručný a výstižný text, forma-lizaci maxima periodických zpráv apod.

Místa velení, která budou dlouho na místě, bude nutno pečlivě maskovat. Pro-voz rádiových stanic nutno omezovat vždy, bude-li radioreléové spojení, nebo využívat troposférického rádiového spo-jení.

Automatizace silně ovlivní i vnitřní rozmístění míst velení. V současné době, i při značné mobilitě míst velení, jejich výstavba a rozvinutí jsou zdoluhavé — a to se ve své podstatě buduje pro štáb téměř výlučně účastnické telefonní spo-jení (ať už místní, dálkové, dispečerské nebo VČ). Automatizace velení si postup-ně vyžádá výstavbu účastnického dálno-pisného spojení, spojení pro přenos dat, propojení počítačů mezi sebou, jejich na-pojení na pojítka dálkového spojení atd. To vše dohromady bude náročné na tech-niku a materiál. Rozvinutí míst velení se časově prodlouží. Proto bude výhod-nější plochy rozmístění míst velení zmen-šit, tím zkrátit dobu výstavby, snížit počty techniky, materiálu a obsluhujícího personálu. Zlepší se tím vnitřní součin-nost štábu, zrychlí velení, zlepší mož-nosti maskování míst velení, jejich ochra-na a obrana.

Možnost vyřazení některého z míst velení bude nutno paralyzovat trvalým organizováním nejméně dvou míst velení na jednom stupni. Budeme-li respektovat současné požadavky, znamená to trvalou organizaci (zaujetí) PVS, VS i TVS na stupni divize, armáda a front. Tím do-sáhneme kontinuity velení i při vyřazení některého z těchto míst velení.

Přemísťování a rozmísťování míst ve-lení je velmi rozsáhlý problém, se kte-rým se setkávají všechny štáby. Jeho ře-šení má vždy vliv na velení. Hlavní cíle je však třeba stanovit tak, aby každé ře-šení velení zlepšilo, aby bylo účinné, rychlé a jednoduché.